

Lobkowiczký archivář a knihovník Karel Jeřábek se narodil na zámku v Roudnici nad Labem. Byl jediným dítětem archivního zřízence a kustoda zámeckých sbírek Tomáše Jeřábka a jeho ženy Marie, rozené Noskové. Vyrůstal v prostředí, které podněcovalo jeho zájem o historii a ovlivnilo budoucí profesní směřování.

Po maturitě na roudnickém reálném gymnáziu Karel Jeřábek nastoupil nejprve na Československou obchodní akademii v Praze, kde po čase zjistil, že ho více zajímají humanitní obory, a rozhodl se školu změnit. Zapsal se na Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy ke studiu dějepisu a současně i ke studiu na Státní archivní škole, k tomu si přivydělával jako pomocná vědecká síla v Archivu země České. Po úspěšném dokončení školy v roce 1923 začal pracovat v Československém státním archivu zemědělském na pozici ministerského koncipisty. Lobkowiczové mu během pobytu v Praze umožnili obývat služební byt v jejich paláci na Hradčanech a podporovali ho i jinak. V roce 1928 mu nabídli místo v jejich rodinném archivu a knihovně na roudnickém zámku a on se rozhodl vrátit domů. Nastoupil tam nejprve jako úředník, později byl po smrti svého předchůdce JUDr. Františka Brožka jmenován rodinným archivářem Lobkowiczů, současně zastával funkci osobního tajemníka JUDr. Maxmiliána Ervína Lobkowicze.

Následující roky patřily v Jeřábkově životě k těm šťastným, dařilo se mu v osobním i pracovním životě. V prosinci 1931 se oženil s Růženou Herzogovou pocházející ze Slatiňan u Chrudimi a po třech letech se jim narodila dcera Karla. Pracovně byl naplno vytížen v archivu i knihovně. Zpracovával archiválie, knihovní přírůstky, vypracovával rešerše, obsluhoval badatele, věnoval se i vlastnímu bádání a výsledky své práce publikoval v časopisech a sbornících.

Do úspěšného životního období Karla Jeřábka zasáhla nacistická okupace a druhá světová válka. Lobkowiczký velkostatek přešel pod protektorátní nucenou správu a na zámku byla zřízena výcviková SS škola. Archiv a knihovna byly včetně zaměstnanců přestěhovány do Prahy do Archivu země České a do Národní a univerzitní knihovny. Od července 1942 až do konce války byl Karel Jeřábek zaměstnán jako archivář Českého zemského archivu. I během tohoto nelehkého období publikoval např. ve sborníku Podřipsko. V roce 1940 vyšly jeho statě *Lobkowiczká knihovna v Roudnici n. L., čp. 1 (zámek)* a *Přehled vlastivědné literatury*

z *okresu roudnického*. Významná je jeho pozdější práce *Lobkovický archiv roudnický*, která byla vydána po válce jako zvláštní číslo *Zpráv Českého zemského archivu*.

Jeřábkově předválečné působiště, roudnický zámek, bylo za okupace značně poškozeno necitlivými zásahy a přestavbami německé armády i bombardováním, které Roudnici koncem války postihlo. Těsně po osvobození pak objekt sloužil jako zajišťovací tábor pro německé zajatce a kolaboranty, později jako kasárna Rudé armády a nakonec jako sběrný tábor pro Němce určené k odsunu. Až v listopadu 1946, po odstranění škod, byl zámecký areál předán původním majitelům a teprve tehdy se Karel Jeřábek mohl vrátit zpět do služeb Maxmiliána Lobkowicze. Jeho zásluhou byla na zámek navrácena většina lobkowiczského archivu, cenné umělecké sbírky, vzácné obrazy a mobiliář.

Komunistický převrat v roce 1948 a následné znárodnování soukromého majetku předznamenalo konec šlechty u nás. Maxmilián Lobkowicz brzy následoval manželku a syny do exilu v Bostonu a nad veškerým jměním Lobkowiczů byla zřízena národní správa. Obsáhlý archiv byl předán do péče státu, takže připadl do místní správy Ústředního ředitelství státních lesů a statků a do odborné správy Československého státního archivu zemědělského v Praze a Karel Jeřábek se stal zaměstnancem podniku Státní lesy a statky. Jmenování národní správci mu sice do organizačních ani odborných záležitostí archivu příliš nezasahovali, ale občas mu ztěžovali jeho práci, především akviziční činnost. Vyčítali mu, že málo nakupuje „hodnotná díla marxisticko-leninské literatury“, a upozorňovali, že nebudou proplácet knihy reakčních spisovatelů, jakými pro ně byli Josef Pekař nebo Winston Churchill. Konec starých časů a nástup komunistů k moci si vyžádal první oběť z okruhu Jeřábkových blízkých spolupracovníků: pracovitý a pečlivý kolega Antonín Mareš změny neunesl a spáchal sebevraždu. Tato událost Jeřábkem silně otřásla, přesto dál pokračoval ve svědomité péči o lobkowiczský archiv, sbírky, zámek i pražský palác, kromě toho se staral o archiválie dalších rodových větví, např. dolnobeřkovické nebo mělnické.

V červenci 1949 byl roudnický zámek vyvlastněn a předán do správy Národní kulturní komise, stejně tak i další majetek – zámky Jezeří, Bílina nebo Nelahozeves. Jako správce pražského paláce pak Karel Jeřábek přihlížel zabírání i tohoto objektu. Zabránit tomu nedokázal, ale alespoň se mu podařilo zamezit zřízení kuchyně a jídelny pro hradní stráž v jeho reprezentačních sálech.

Tyto události a tlak, kterému byl Karel Jeřábek celé měsíce vystavován, se velmi podepsaly na jeho zdraví. Vážné zdravotní potíže ho donutily vyhledat lékaře, který ho uznal práce neschopným a doporučil mu léčebný pobyt v lázních. Po vyřízení všech záležitostí odjel

na léčení do Františkových Lázní, další rok pak pobýval v Konstantinových Lázních a odpočinek si ještě prodloužil pobytem v manželčiných rodných Slatiňanech.

Po návratu z poslední dovolené v roce 1950 ho však v Roudnici čekala zdrcující zpráva. Město nabídlo údajně nevyužité prostory zámku armádě, ta nabídku s radostí přijala a plánovala zde zřídit vojenskou politickou školu vychovávající vojenské politruky. V září 1950 se stal zámecký areál z rozhodnutí vlády vojenským objektem a ve velmi krátké době musely být vyklizeny místnosti plné archiválií, knih a uměleckých sbírek, včetně proslulé obrazové galerie a vzácného vybavení. Nastalo divoké stěhování, během něhož se cenné věci, mnohdy i za deště, házely z oken na nákladní vozy, sochy se spouštěly dolů na laněch uvázaných kolem krku a vše se rozváželo po celých Čechách. Tuto apokalypsu Karel Jeřábek nepřežil, zemřel 21. září 1950. Kolem jeho smrti panuje řada nejasností, tělo bylo nalezeno na dlažbě schodištní šachty a případ byl uzavřen jako sebevražda, ale rodina a blízcí přátelé se domnívají, že se mohl stát nepohodlným někomu, kdo se na vyklízení tehdy podílel. Karel Jeřábek byl totiž hluboce věřící člověk a ti si na život nesahají...

Soukromý i pracovní život Karla Jeřábka byl úzce spjatý s roudnickým zámkem a významným šlechtickým rodem Lobkowiczů. Pro svou loajalitu a oddanost měl jejich plnou důvěru, kterou bohatě vracel. Ať už během války, kdy se mu podařilo ochránit před nacisty archiv, knihy i vzácné sbírky, nebo po jejím skončení, kdy se usilovně snažil ukradené a odvezené věci vrátit zpět. Po odchodu Lobkowiczů do emigrace pak dál statečně (i když marně) bránil jejich majetek. V historii této rodiny má Karel Jeřábek pevné místo a v roce 2008 jako projev uznání a úcty v roudnickém zámku na jeho památku odhalili pamětní desku, která připomíná, kolik toho odvážný muž pro ně, Roudnici a celé Podřipsko vykonal.

(Zpracovala: Jitka Haincová)

Použitá literatura:

Karel Jeřábek (26. října 1899–21. září 1950). In: *House of Lobkowicz* [online]. Roudnice nad Labem: House of Lobkowicz, ©1356-2024 [cit. 9. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.lobkowicz.cz/pocta-lobkowickemu-archivari-karlu-jerabkovi>

KOPIČKA, Petr. Karel Jeřábek v letech 1945–1950. Vzpomínka na posledního lobkovického archiváře a knihovníka. In: *Porta Bohemica: sborník historických prací. 1.* Litoměřice: Státní oblastní archiv v Litoměřicích, 2001, s. 199–205. ISBN 80-86067-54-8.

STRATILÍK, Ondřej. Archiváře zabily i sochy visící na lanech. *Lidové noviny*. 20. 9. 2013, (220), 6. ISSN 0862-5921.

TREFNÁ, Ilona. Archivář Karel Jeřábek. *Roudnické noviny: informační měsíčník pro Roudnici nad Labem a okolí*. 2018, (prosinec), 11. ISSN 1213-3418.

Personální bibliografie:

<https://www.knihovnauk.cz/wp-content/uploads/2024/07/Jerabek-bibl.pdf>